

ФОНОСЕМАНТИЧНА СКЛАДОВА ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ У РОМАНІ Ф. Х. БАРНЕТ «ТАЄМНИЧИЙ САД»

Гуменюк І. Л.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

ingum1976@gmail.com

The present paper is focused on the peculiarities of the phonosemantic component of landscape descriptions in F. H. Barnett's novel "The Secret Garden". The purpose of the study is to establish the specifics of phonosemantic component of landscape descriptions in English fiction. In the course of analyzing the phonosemantic organization of landscape descriptions, it was established that the main sound-imaging linguistic means are onomatopoeia and sound symbolism. These linguistic phenomena are represented in landscape descriptions by units of lexical (zoophones) and segmental (vowels, consonants, phonesthemes) levels that convey the sounds and certain characteristics of objects of animated and inanimate nature. These units are associated with diverse emotional states that arise during the perception of landscape descriptions.

Keywords: sound symbolism, onomatopoeia, landscape description, phoneme, phonestheme, phonosemantic.

Проблема взаємозв'язку звуку і його значення є настільки багатогранною, що її вирішення стало можливим лише завдяки спробам науковців різних галузей науки пояснити природу фоносемантизму. Значна кількість лінгвістичних розвідок саме у цьому аспекті свідчить про зростаючий інтерес науковців до дослідження звуконаслідувальної лексики, фонетичних одиниць звукозображальності, вмотивованості значення звуку, створення корпусу універсальї фонетичного семантизму, вивчення фоносистем різних мов за допомоги лінгвістичних і статистичних методів.

Аналіз останніх досліджень показав, що питання зв'язку звуку і смислу ґрунтовно висвітлено у багатьох наукових розвідках, серед яких варто згадати праці В. Кушнерика, І. М. Борбенчук, Т. С. Босої, Т. Мітроусової, С. В. Настенко, де увагу зосереджено на вивченні фоносемантичних явищ у літературі (Кушнерик, 2015, с. 33–42), звукової організації прозових та віршованих художніх текстів (Борбенчук, 2019, с. 82–84; Боса, 2023, с. 20–25; Мітроусова, 2020, с. 92–100; Настенко, 2017, с. 129–133).

Увагу мовознавців, привертають поетичні або прозові художні тексти в цілому. В той час, як фоносемантична організація окремих складових твору, зокрема англійськомовних пейзажних описів, поки що не отримали належного висвітлення у наукових джерелах. З огляду на це, метою праці є встановлення

специфіки фоносемантичної складової пейзажних описів в англійськомовній художній прозі.

У ході аналізу пейзажних описів роману «Таємничий сад» було зафіксовано різновиди звукозображальної лексики та одиниці сегментного рівня з високим фоносемантичним потенціалом. Серед різновидів ідеофонів нашу увагу привертає семантичне поле лексем на позначення звуків живої та неживої природи, яке розпадається на відповідні підгрупи. До підгрупи звукозображень природних явищ входять ономатопи, що передають звуки руху води, стихій, вітру/руху повітря, рослин. Інша підгрупа охоплює зоофони, які позначають звуки криків або рухів тварин, птахів, комах, плазунів, земноводних. В аналізованих фрагментах зареєстровано звуконаслідування, які відтворюють тривалість, напрям руху повітря, води, стихій (*to hammer, to bubble, to roar, to grumble, to rustle, to whistle, to flop, to wuther; swish*), та звуки, що передають крики або рухи птахів, тварин, комах (*to kar, to croak, to bellow, to snore, to chatter, to whinny; chirp, twitter, kar-kar, puff, snort, bleeting*).

Значний масив проведених експериментальних досліджень дозволяє стверджувати, що у певному контексті одиниці сегментного рівня можуть передавати різні значення і надавати художньому твору мажорного або мінорного ладу, викликаючи певні емоції та враження у читача. Доцільним вважаємо застосування інформаційного підходу, що дозволяє розрізняти в інформативному ядрі типи інформації та з'ясувати рівень інформативності звуків. Так, приголосні фонemi здатні передавати концептуальну інформацію, а голосні – експресивну. Щодо рівня інформативності звуків, то він залежить від виду звуку, його позиції й частоти у слові (Шульгіна, 2018, с. 59–63). Отже, високий рівень інформативності притаманний приголосним, серед яких сонанти відзначаються найвищою інформативністю. Голосні фонemi вважаються менш інформативними, що пояснюється, наголосом та їхньою формою у слові. Частотність, локалізація фонemi та позиція відносно наголошеного звуку також впливає на її здатність передавати інформацію. За цими критеріями найбільш інформативними у слові є наголошений голосний або перший звук з мінімальною частотою.

Проаналізувавши експериментальний матеріал, доходимо висновку, що фонemi, фонестеми у певній позиції здатні передавати фізичні характеристики об'єктів живої (швидкість напрям різновидів руху і звуків живих істот) та неживої природи (розмір, форма, якість, яскравість, рух води, повітря), а також викликати асоціації з різнополярними емоційними станами, що виникають під час сприйняття пейзажної замальовки.

Так, зафіксовані у розглядуваному прозовому творі фонестеми *bl-*, *gl-*, *gr-* в анлаутній позиції передають зміни світла/кольору, атмосферні явища (*blue*, *blueness*, *blazing*), тьмяне забарвлення ландшафту (*gloomy*, *grey*). Звукосполучення *fl-* семантизує спокійний повільний рух або приємні тактильні відчуття від чогось м'якого (*floated*, *fleece*). Перелічені фонемні сполучення викликають певні емоції й надають описам природи мажорного або мінорного ладу залежно від загального контексту.

Голосним фонемам притаманний нижчий рівень інформативності, що, компенсується певною мірою здатністю цих звуків конкретизувати концептуальну інформацію, впливати на відтінки значень лексем, надавати різнополярної оцінної або емоційної тональності твору в цілому. Варто звернути увагу й на локалізацію англійських голосних, які у сполученні з приголосними здатні підсилювати мінорний або мажорний мотиви художніх творів.

Аналіз описів у романі «Таємничий сад» продемонстрував, що голосні у комбінації з приголосними звуками мають значний фоносемантичний потенціал й надають певної емоційної забарвленості картинам природи. Сумні враження від пейзажу можуть передаватися поєднанням приголосних */t/*, */g/*, */h/* та фонестеми *gr-* із закритим дифтонгом */ei/* та коротким голосним вузького різновиду */e/* (*railway*, *gazed*, *rain*, *steadily*, *heavier*, *greyness*).

У студійованих фрагментах зафіксовано також довгі монофтонги вузького різновиду */i:/* та */ɔ:/* (*green*, *green-gauze*, *creeping*), які надають краєвидам приємного мажорного тону.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що у фоносемантичній організації пейзажних описів роману Ф. Х. Барнет «Таємничий сад» беруть участь одиниці сегментного й лексичного рівнів. Виявлені у творі ониматопи є формою передачі звуків живої та неживої природи, до яких віднесено лексеми на позначення тривалості, напряму руху повітря, води, стихій; звуки, що передають крики або рухи птахів, тварин, комах. Установлено, що приголосні звуки мають високий інформаційний рівень, а голосні фонemi у поєднанні з попереднім приголосним сприяють конкретизації деталей ландшафту, впливають на відтінки значень лексем, надають різнополярної оцінної або емоційної тональності пейзажним описам. Отже, студійовані описи природи мають специфічну фоносемантичну складову, яка відбиває лінгвокультурні особливості роману Ф. Х. Барнет «Таємничий сад».

Література

1. Боса, Т. (2023). Аналіз фонетичних явищ у поезії Гете. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація*. 2. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2023-2-3>
2. Борбенчук, І. (2019, квітень 19). *Фоностилістичні засоби у провансальській ліриці XII ст.* Сучасні тенденції фонетичних досліджень III Круглий стіл з міжнар. участю. Київ, Україна. 82–84.
3. Кушнерик, В. (2015). Фоносемантичні явища в літературі. *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства*. 33–42.
4. Мітроусова, Т. (2020). Особливості фоносемантичної організації роману Дж. Джойса «Фіннеганів Помир». *Філологічний дискурс*. 11. 92–100. DOI: <https://doi.org/10.31475/fil.dys.2020.11.10>
5. Настенко, С. (2017). Основні функціонально-семантичні конституенти фонічних структур іспанської поезії XII–XX століть. *Проблеми семантики слова, речення та перекладу*. 38. 129–133.
6. Шульгіна, В. (2018, квітень 26). *Фоносемантика й інформативність*. Сучасні тенденції фонетичних досліджень II Круглий стіл з міжнар. участю. Київ, Україна. 59–63.